

DYSKURSY WYZEROWANE

w przestrzeni społecznej,
egzystencjalnej i pedagogicznej

Redakcja naukowa

Maria Marta Urlińska

Danuta Wajsprych

Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie

Kraków 2017

Recenzenci:

Piotr Petrykowski, Ewa Przybylska

Redaktor prowadzący:

Roman Małecki

Skład i łamanie:

Mariusz Syguła

Projekt okładki serii

studio graficzne RASPBERRY.com.pl

© Copyright by Akademia Ignatianum w Krakowie, 2017

Tekst pt. *Pedagogiczne zero. Zastosowanie problemowe, epistemiczne i magiczne* –

© Copyright by Zbigniew Kwieciński

ISBN 978-83-7614-337-8

Wydanie publikacji sfinansowano ze środków

Wydziału Pedagogicznego Akademii Ignatianum w Krakowie

Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie

ul. Kopernika 26, 31-501 Kraków

tel. 12 39 99 620; kom. 669 001 290

www.wydawnictwo.ignatianum.edu.pl

Dystrybucja

Wydawnictwo WAM

tel. 12 63 93 254–256; fax 12 62 93 496

e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

***Pani Profesor Krystynie Duraj-Nowakowej**
z okazji Jubileuszu 50. rocznicy pracy naukowo-badawczej,
w podziękowaniu za twórczą obecność w naszym środowisku akademickim,
życzymy kolejnych lat w dobrym zdrowiu
oraz wielu jeszcze idei naukowych.*

*Jego Magnificencja Rektor,
Dziekan Wydziału Pedagogicznego,
Dyrektor Instytutu Nauk o Wychowaniu,
Koleżanki i Koledzy z Rady Wydziału,
Współpracownicy, Doktoranci i Studenci
Akademii Ignatianum w Krakowie*

Spis treści

Maria Marta Urlińska, Danuta Wajsprych, <i>Rola uczonego w całościowym oglądzie świata i człowieka. Inspiracje Profesor Krystyny Duraj-Nowakowej dla systemowego rozumienia współczesnych problemów edukacyjnych</i>	11
Zbigniew Kwieciński, <i>Pedagogiczne zero. Zastosowanie problemowe, epistemiczne i magiczne</i>	23
CZĘŚĆ I	
„Wyzerowanie” problemów tożsamościowych i międzykulturowych	49
Bernard Kruczyński, <i>Rasa w nazizmie jako czynnik różnicujący ludzi</i>	51
Marzena Trojanowska, <i>Kryzys migracyjny w percepcji internautów</i>	65
Karolina Woś, <i>Společne konsekwencje migracji zarobkowej rodziców</i>	79
Marta Szocik, <i>Kształtowanie kompetencji międzykulturowych nauczycieli</i>	91
Michał Szkoła, <i>Kontrowersje wokół ochrony zabytków kultury</i>	97
Michał Cieślak, <i>Ukryty program w edukacji muzealnej</i>	111
Kamila Brukwicka, <i>Symbolika flagi Stanów Zjednoczonych i jej znaczenie dla Amerykanów</i>	125
CZĘŚĆ II	
„Wyzerowanie” w przestrzeni medialnej	137
Magdalena Urlińska, <i>Tożsamość kobiety sukcesu – wielowymiarowy portret współczesnej kobiety w mass mediach</i>	139
Karolina Kmera, <i>Medialna reprezentacja rzeczywistości w wideoklipach</i>	155
Katarzyna Rabsztyń, <i>Dorośli niepełnosprawni intelektualnie w dyskursie medialnym</i>	167
Wojciech Biel, <i>Kształtowanie kompetencji percepcyjnych przekazów medialnych</i>	177
Kinga Sorkowska-Cieślak, <i>Kształcenie na odległość w edukacji akademickiej</i>	191

CZĘŚĆ III

„Wyzerowanie” w dyskursie pedagogiki specjalnej 201

Anna Janowicz, *Wolontariat hospicyjny jako forma przeciwdziałania
wykluczeniu społecznemu* 203

Marta Jurek, *Sytuacja edukacyjna wysokofunkcjonujących osób z autyzmem* 217

Ewa Witowska-Jeleń, *Dysleksja rozwojowa a sprzężone zaburzenia
widzenia obuocznego* 231

Anna Brudniak-Drag, *Warunkowe zwolnienie z zakładu karnego
oraz dozór elektroniczny – konteksty pedagogiczne* 241

CZĘŚĆ VI

„Wyzerowanie” jako problem interdyscyplinarny 253

Joanna Poloczek-Husein, *Propozycja doskonalenia jakości kształcenia
akademickiego – powrót do wartości* 255

Halina Szymańska, *Wykluczenie w edukacji jako bariera przechodzenia
w dorosłość w czasach późnej nowoczesności* 269

Jacek Konopczyński, *Edukacja muzyczna w szkołach ogólnokształcących
w okresie reform i zmian programowych* 287

Kamila Pająkowska, *„Dzieci ulicy” jako problem pedagogiki społecznej* 301

Oskar Bogacz, *Relacja człowiek – zwierzę we współczesnej
cywilizacji Zachodu* 313

Contents

Zeroed discourses in social, existential and pedagogical space

Maria Marta Urlińska, Danuta Wajsprych (ed.)

Maria Marta Urlińska, Danuta Wajsprych, <i>The role of a scholar in a holistic view of the world and of man. Inspiration of Professor Krystyna Duraj-Nowakowa for systematic understanding of contemporary educational problems</i>	11
Zbigniew Kwiecieński, <i>Pedagogical zero. Problematic, epistemic and magical use</i>	23

CHAPTER I

„Zeroing” identity and intercultural problems 49

Bernard Kruczyński, <i>Race in Nazism as a factor differentiating people</i>	51
Marzena Trojanowska, <i>Migration crisis in the perception of Internet users</i>	65
Karolina Woś, <i>Social consequences of parental migration</i>	79
Marat Szocik, <i>Shaping intercultural competence of teachers</i>	91
Michał Szkoła, <i>Controversies surrounding the protection of cultural heritage</i>	97
Michał Cieślak, <i>Hidden program in museum education</i>	111
Kamila Brukwicka, <i>Symbolism of the flag of the United States and its significance for the Americans</i>	125

CHAPTER II

„Zeroing” in the media space 137

Magdalena Urlińska, <i>The identity of a successful woman – a multidimensional portrait of a contemporary woman in mass media</i>	139
Karolina Kmera, <i>Media representation of reality in video clips</i>	155
Katarzyna Rabsztyń, <i>Adults with intellectual disabilities in media discourse</i>	167
Wojciech Biel, <i>Formation of perceptual competencies of media transmissions</i>	177
Kinga Sorkowska-Cieślak, <i>Distance learning in academic education</i>	191

CHAPTER III

„Zeroing” in the discourse of special pedagogy 201

Anna Janowicz, *Voluntary hospice service as a form of counteracting social exclusion* 203

Marta Jurek, *The educational situation of high functioning autistic people* 217

Ewa Witowska-Jeleń, *Developmental dyslexia and conjugated binocular vision disorders* 231

Anna Brudniak-Drag, *Conditional release from prison and electronic supervision – pedagogical contexts* 241

CHAPTER IV

„Zeroing” as an interdisciplinary problem 253

Joanna Poloczek-Husein, *Proposal to improve the quality of academic education – return to value* 255

Halina Szymańska, *Exclusion in education as a barrier to adulthood in late modern times* 269

Jacek Konopczyński, *Music education in general education schools in the period of reform and program change* 287

Kamila Pająkowska, *„Street children” as a problem of social pedagogy* 301

Oskar Bogacz, *Man – animal relationship in modern Western civilization* 313

Dyskursy wyzerowane
w przestrzeni społecznej, egzystencjalnej i pedagogicznej

Redakcja naukowa:
Maria Marta Urlińska, Danuta Wajsprych
Kraków 2017

Maria Marta Urlińska

Akademia Ignatianum w Krakowie

Danuta Wajsprych

Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku

Rola uczonego w całościowym oglądzie świata i człowieka. Inspiracje Profesor Krystyny Duraj-Nowakowej dla systemowego rozumienia współczesnych problemów edukacyjnych

Jubileusz 50-lecia pracy zawodowej jest niezwykle ważnym wydarzeniem w życiu każdego człowieka, zarówno w wymiarze temporalnym, jak i w refleksji nad rolą uczonego. Nie mamy bowiem wątpliwości, że piszemy tu o Uczonej o wyjątkowo bogatym dorobku, uczestniczącej w procesach edukacyjnych o charakterze spontanicznym, systematycznym, niepowtarzalnym, historycznie osadzonym, a te wydają się elementami nieodłącznie związanymi z rozwojem nauki. O takich uczonych, jak prof. Krystyna Duraj-Nowakowa, Florian Znaniecki w swojej pięknej książce *Ludzie terazniejsi a cywilizacja przyszłości* pisał: „Ludzie ci nie zatracają przekonania o ważności systemów kulturalnych, w których czynnie uczestniczą, i wartości zadań, które spełniają, ani nie zanika w nich dążenie do aktywności moralnej we własnym środowisku społecznym;

lecz ważność własnej sfery kulturalnej widzą w jej związku z obiektywnym całokształtem kultury, własne środowisko społeczne cenią w odniesieniu do całej ludzkości. Te właściwości osobiste nazwiemy po staremu mądrością i dobrocią”¹.

Praca i dorobek naukowo-badawczy Pani Profesor Krystyny Duraj-Nowakowej zdeterminowane były różnymi czynnikami: kierunkami odbytych studiów wyższych, własnymi zainteresowaniami, doświadczeniem zawodowym, dostrzeganiem aktualnych potrzeb teorii i praktyki pedagogicznej. Jej badania obejmują różne subdyscypliny nauk społecznych i humanistycznych. Analiza tematyki badawczej podejmowanej przez Panią Profesor pozwala na wyodrębnienie obszarów transgranicznych, transdziedzinowych, transdyscyplinarnych, znajdujących się na styku pedagogiki, filozofii i metodologii nauk, nauk filologicznych i socjologii, psychologii, językoznawstwa czy literaturoznawstwa oraz obszarów transsubdyscyplinarnych, np. łączących dydaktykę ogólną, pedagogikę szkoły wyższej z pedeutologią, pedagogiką pracy oraz z zawodoznawstwem.

Profesor Krystyna Duraj-Nowakowa najbardziej znana jest z wieloletnich, najpierw kierowanych, potem samodzielnych studiów, analiz i refleksji nad filozoficznym rodowodem ontologicznych, epistemologicznych i metodologicznych podstaw badań pedagogicznych. Źródeł tych badań upatruje, niebezzasadnie, w filozofii nauki, logice, naukoznawstwie i innych dyscyplinach naukowych, takich jak socjologia i psychologia nauki. Spośród wielkich paradygmatów poznania naukowego, Pani Profesor wybiera te, w których dąży się do całościowego oglądu świata i człowieka, stąd główne publikacje metodologiczne dotyczą podejścia systemowego, systemologii i systemologii stosowanej. Charakteryzując istotę modelu w myśleniu systemowym, rodzaje struktur i funkcji modelowania w badaniach pedagogicznych, Pani Profesor daleka jest od przeceniania perspektywy wykorzystania systemologii w pedagogice. Zwraca bowiem uwagę na jej możliwości, jak i ograniczenia. Jednakże, gdyby odwołać się do podstaw „pedagogiki otwartej”², to właściwie żadne działanie nie jest możliwe bez systemowo otwartego traktowania naszej dyscypliny i bez modelu/schematu tego działania, jeśli chodzi o jego proces, cele i znaczenie.

Na osobną uwagę zasługują publikacje Profesor Duraj-Nowakowej z obszaru dydaktyki szkoły wyższej o charakterze podręcznikowym, przeznaczone nie tylko dla początkujących adeptów nauki, w których dzieli się Pani Profesor

¹ F. Znaniński, *Ludzie terazniejsi a cywilizacja przyszłości*, Warszawa 1974, s. 351.

² M. Nowak, *Podstawy pedagogiki otwartej. Ujęcie dynamiczne w inspiracji chrześcijańskiej*, Lublin 2001.

swoim doświadczeniem i warsztatem naukowego poznania oraz profesjonalnego naukowego pisarstwa, jak to uczyniła w książkach *Pisarstwo naukowe między rzemiosłem a sztuką* czy też *Studiowanie literatury przedmiotu*. Recenzenci wydawniczy tych publikacji (profesorowie Heliodor Muszyński i Antoni Smolański) uznali je za wyróżniające się interdyscyplinarne pedagogiczno-filologiczne dzieła z gatunku monografii i jednocześnie o walorach podręczników akademickich. Obydwie pozycje, jak czytamy w licznych ich recenzjach, odznaczają się erudycyjną rozległością: wielością i różnorodnością idei, wątków, skojarzeń, zagadnień, zasad i sugestii z zakresu naukoznawstwa, twórczości naukowej i artystycznej oraz wielu innych zagadnień szczegółowych związanych z teorią i praktyką pisania prac naukowych.

Istotną pozycję w nurcie zainteresowań badawczych i badań pedagogicznych Pani Profesor zajmuje refleksja pedeutologiczna, w ramach której podejmowała kwestie dotyczące profesjonalnej gotowości do pracy pedagoga w perspektywie systemologicznej, prakseologicznych kontekstów zawodoznawstwa pedagogicznego i pedagogiki pracy, oraz założeń, istoty, komponentów i zasad budowania warsztatu pracy pedagoga. Zwieńczeniem są dwie publikacje autorstwa Pani Profesor oddane do rąk czytelników w 2016 roku: *Pedeutologia. Konteksty – dylematy – implikacje*³ oraz *Tropy myślenia o synergii w działalności nauczyciela akademickiego*⁴. Publikacje te adresowane są do pedagogów, młodych pracowników nauki oraz do kandydatów na nauczycieli akademickich (doktorantów), powinny więc one trafić do rąk tych, „którym bliska jest idea rozmyślań nad poszukiwaniem i śledzeniem modernizacji pedeutologii przez uwzględnianie społeczno-pedagogicznego potencjału synergii osobowości i działalności nauczyciela akademickiego”⁵.

Profesor Krystyna Duraj-Nowakowa koncentrowała również swoje badania na potrzebach i kierunkach zmian edukacyjnych wynikających z procesów transformacji oraz reformy systemu edukacji. W licznych publikacjach skupiała się na aplikacji i zastosowaniu teorii organizacji i zarządzania instytucjami oświaty i szkolnictwa. Reprezentację wiedzy z zakresu systemologii przeniosła też na grunt edukacji wczesnoszkolnej, konceptualizując całościowe podejście do dydaktyki szczegółowej/metodyki m.in. przez kształtowanie pojęć z obszaru aksjologii. Systematyczne studia filologiczne z kolei

³ K. Duraj-Nowakowa, *Pedeutologia. Konteksty – dylematy – implikacje*, Kraków 2016.

⁴ K. Duraj-Nowakowa, *Tropy myślenia o synergii w działalności nauczyciela akademickiego*, Kraków 2016.

⁵ Ibidem, tekst pochodzi z okładki książki.

zaowocowały badaniami nad poziomami procesów komunikacji językowej i pedagogicznego porozumiewania się, aktywnego słuchania, szans i barier procesu komunikacji w pokonywaniu konfliktów w szkolnictwie.

Doświadczenia i studia teoretyczne znajdują odzwierciedlenie w bogatym indywidualnym dorobku pisarskim Pani Profesor. W Narodowych Zasadach Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego odnotowano dotychczas przy jej nazwisku autorstwo aż 39 druków zwartych: w tym 26 monografii autorskich i 13 monografii zbiorowych pod redakcją (także ze współautorstwem), 322 rozdziały w monografiach i artykuły w czasopismach naukowych (studia, rozprawy, eseje i recenzje, sprawozdania i tłumaczenia) – opublikowane tak w Polsce, jak i za granicą.

Profesor Krystyna Duraj-Nowakowa podczas wieloletniej pracy akademickiej przejawiała wyjątkową aktywność w obszarze organizacyjno-instytucjonalnym w środowiskach, w których pełniła wiele odpowiedzialnych funkcji kierowniczych m.in. założyciela i kierownika pracowni, zakładów i katedr uniwersyteckich, po rektora Świętokrzyskiej Szkoły Wyższej w Kielcach, przyczyniając się do ich rozwoju naukowego i kadrowego. Przez wiele lat współpracowała z ośrodkami akademickimi w Polsce (m. in. z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetem Warszawskim, Uniwersytetem Szczecińskim, Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Rzeszowskim, Uniwersytetem Jagiellońskim, Uniwersytetem Opolskim, Uniwersytetem Wrocławskim, Wyższą Szkołą Pedagogiczną ZNP w Warszawie, Uniwersytetem w Zielonej Górze, Uniwersytetem w Białymstoku, Akademią Pedagogiczną w Słupsku, Uniwersytetem Łódzkim, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jan Pawła II, Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, Szkołą Wyższą „Humanitas” w Sosnowcu) i za granicą (Czechy, Niemcy, Rosja, Słowacja, USA).

Rozległym i efektywnym działaniom organizacyjnym towarzyszy Pani Profesor wciąż aktywna praca dydaktyczna, przejawiająca się w wykładach kursowych, monograficznych, seminariach magisterskich i doktorskich (w ostatnich dziesięciu latach w Akademii Ignatianum w Krakowie). Pod kierunkiem Pani Profesor wykonano około 400 prac magisterskich, wypromowano ośmiu doktorów. Pani Profesor dokonała też ocen siedmiu dysertacji doktorskich, dorobku habilitacyjnego trzynastu osób czy też dorobku profesorskiego czterech uczonych.

Jej studenci, doktoranci i współpracownicy zawsze mogą liczyć na życzliwe i profesjonalne wsparcie dla własnych wysiłków dydaktycznych i naukowych.

Taką postawę prezentuje również Pani Profesor w działaniach pozanaukowych jako konsultantka ds. społeczno-wychowawczych na rzecz środowisk lokalnych i doradztwa pedagogicznego Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie, Nowym Sączu, Skierniewicach i Tarnowie.

Swoją wiedzę i doświadczeniem Pani Profesor dzieli się będąc powołana do licznych komitetów naukowych. Ma na swoim koncie członkostwa w Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN Oddział w Krakowie, Kieleckim Towarzystwie Naukowym, Komisji Dydaktyki Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Jest współzałożycielem Katowickiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego i członkiem Krakowskiego Oddziału PTP, Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych. Była zagranicznym członkiem Czeskiego Towarzystwa Jana Amosa Komeńskiego, współdziałała z Czesko-Słowackim Towarzystwem Systemologów EVIDA, Szkołą Policealną EPI Kunovice w Czechach.

Współpracuje w sposób ciągły z licznymi redakcjami czasopism naukowych i popularno-naukowych, jako członek Rad Naukowych i recenzentka m.in. w „Nauczycielu i Szkole”, „Nowej Szkole”, „Pedagogice Szkoły Wyższej”, „Wychowaniu na co Dzień”, „Zeszytach Naukowych «Pedagogika» Wyższej Szkoły Humanitas”, „Edukacji Elementarnej w Teorii i Praktyce”. Uczestniczyła czynnie w ponad 370 konferencjach naukowych: międzynarodowych, krajowych, zagranicznych, gdzie najczęściej oprócz wystąpień plenarnych powierza się jej podsumowywanie dyskursów *ex promtu*.

W uznaniu dla kreatywnej i wielokierunkowej pracy organizacyjnej, naukowo-badawczej, dydaktyczno-wychowawczej i społecznej Profesor Krystyna Duraj-Nowakowa została wyróżniona licznymi odznaczeniami i nagrodami, m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, nagrodami Ministra Oświaty i Wychowania oraz Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Medalem KEN, nagrodami rektorów sześciu uczelni, medalem PTP za zasługi dla pedagogiki i pedagogii.

Biorąc pod uwagę kierunki badań, obszary refleksji teoretyczno-konceptyjnej, analiz naukowych, a także działalność instytucjonalną i nauczycielską podejmowaną przez Panią Profesor w ciągu pięćdziesięciu lat pracy zawodowej, nietrudno dostrzec jej znaczący udział w rozwoju polskiej myśli pedagogicznej. Należy Pani Profesor bez wątpienia do grona osób zasłużonych dla współczesnej refleksji pedagogicznej nad problemami społeczno-kulturowymi, determinującymi rozwój i funkcjonowanie człowieka we współczesnym świecie.

W podsumowaniu warto ponownie odwołać się do tekstu Floriana Znanieckiego, tym razem o społecznej roli uczonego, którą autor definiuje m.in. jako „wykonywanie pewnych czynności, tj. utrwalania systemów wiedzy dla własnego i cudzego użytku w sposób dostępny innym ludziom, przekazywania wiedzy przez nauczanie i publikacje, krytycznego sprawdzania systemów wiedzy, włączania nowych prawd do systemów wiedzy... Uczony jest więc osobą, w którego roli społecznej uprawianie wiedzy w powyższym znaczeniu jest odrębną funkcją społeczną, wymaganą od niego przez jego krąg społeczny”⁶. W takim rozumieniu Profesor Krystyna Duraj-Nowakowa bez wątpienia wypełnia społeczną rolę uczonego, wpisując się w rozwój polskiej pedagogiki.

* * *

W uznaniu dla Pani Profesor zasług naukowych, zdolności intelektualnych, mistrzostwa w relacji nauczyciel-uczeń, jako redaktorzy naukowci niniejszej publikacji **dedykujemy Szanownej Jubilatce** drugi tom złożony z tekstów początkującej kadry naukowej Akademii Ignatianum w Krakowie, zatytułowany *Dyskursy wyzerowane w przestrzeni społecznej, egzystencjalnej i pedagogicznej*. Jest to próba zmierzenia się doktorantów Akademii Ignatianum z tekstem naukowym napisanym przez profesora Zbigniewa Kwiecińskiego – uznanego badacza i pedagoga, nadającego przez kilkadziesiąt ostatnich lat ton debacie wokół problemów żywo dyskutowanych w gronie polskich pedagogów – badaczy i praktyków.

Ideą, jaka przyświecała powstawaniu tekstów pisanych przez młodych adeptów nauki przygotowujących własne dysertacje doktorskie, było odwołanie się w swoich artykułach do, jak się okazało, użytej przez profesora płodnej kategorii „pedagogicznego zera”. Intencją prowadzącej⁷ zajęcia seminaryjne z pedagogiki jako dyscypliny dodatkowej dla studentów studiów doktoranckich w Akademii Ignatianum w Krakowie, było pokazanie dyskursu naukowego z wykorzystaniem tekstu – wytworu intelektualnego mistrza, tekstu

⁶ F. Znaniecki, *Spoleczne role uczonych*, Warszawa 1984, s. 537.

⁷ Seminaria były prowadzone w ostatnich trzech latach przez jedną z redaktorek niniejszej publikacji – Marię M. Urlińską. Pierwsze teksty doktorantów zostały zamieszczone w tomie pod redakcją Marii M. Urlińskiej i Magdaleny Urlińskiej zatytułowanym: *Dyskursy wyzerowane. Inspiracje – badania – działania* (Wydawnictwo Edukacyjne AKAPIT w kooperacji z Wydawnictwem Ignatianum, Toruń–Kraków 2017). Jednym z jej recenzentów była prof. Danuta Wajsprych, współredaktorka tomu drugiego, zawierającego kolejne teksty pojawiające się w trakcie współpracy seminaryjnej.

będącego inspirującym materiałem do tworzenia przez słuchaczy czegoś nowego i zarazem własnego.

Profesor Krystyna Duraj-Nowakowa, aktywnie włączająca się w pracę dydaktyczną z doktorantami w Akademii Ignatianum, na swoich zajęciach pokazywała studentom tropy „możliwych zastosowań zgromadzonej wiedzy w treściach nagromadzonych materiałów z piśmiennictwa”, wskazując na „wybrane formy wyrażania analiz i interpretacji przez gatunek literatury publicystyczno-naukowej eseju jako popularnego sposobu formułowania myśli w piśmie”⁸. Pani Profesor wydała szereg publikacji adresowanych do doktorantów⁹, polecając w nich młodym naukowcom całościowe i systematycznie aktualizowane studia literaturoznawcze leżące u podstaw empirycznych poszukiwań argumentów dla rozstrzygnięcia problemów obecnych w przestrzeni społecznej, egzystencjalnej i pedagogicznej. Nasza Jubilatka postuluje w swoich pracach systematyczne studiowanie literatury, wskazując na potrzebę ćwiczenia rozumienia tekstu naukowego, co jest kluczową kompetencją uczonego, konieczną w odnajdywaniu własnej drogi do rozwiązania problemu naukowego.

Zawartość tego tomu stanowi odpowiedź młodych adeptów nauki na postulaty artykułowane w pracach doświadczonej Uczonej. Zadanie, które otrzymali doktoranci w ramach seminaryjnych zajęć z pedagogiki, stało się wyzwaniem dla nich, musieli bowiem zmierzyć się z tekstem i dokonać próby ekstrapolacji na własny problem badawczy. Mieli przy tym skupić się na poszukiwaniu śladów *wyzerowania* problematyki, w rozumieniu prezentowanym przez autora tekstu źródłowego, napisanego przez uznany autorytet naukowy. Chodziło przy tym o spojrzenie na, wydaje się, niepedagogiczny problem przez filtr społecznej, egzystencjalnej i pedagogicznej interpretacji rzeczywistości. W tekstach złożonych przez kilkudziesięciu doktorantów dostrzega się więc postulowaną przez Panią Profesor w swoich książkach także ową teoretyczną refleksję.

Refleksja nad dziedzictwem i współczesnymi dyskursami w obszarze pedagogiki pozwala sądzić, że podlega ona ciągłej ewolucji, a badania i studia nad kształceniem, wychowaniem i oświatą dotyczą wielu problemów edukacyjnych, społecznych i kulturowych. Wciąż pojawiają się zatem pytania o możliwości

⁸ K. Duraj-Nowakowa, *Tropy myślenia o synergii...*, op. cit., s. 7.

⁹ Tylko w ubiegłym roku staraniem Wydawnictwa WAM ukazały się dwie wymienione już wcześniej książki K. Duraj-Nowakowej: *Tropy myślenia o synergii, w działalności nauczyciela akademickiego* oraz *Pedeutologia. Konteksty – dylematy – implikacje*.

i bariery tak uprawianej nauki, dla której „człowiek w relacji z otoczeniem, w różnych fazach życia i formach aktywności” był zawsze jądrem zainteresowań teoretyczno-praktycznych i wartością niepodważalną. Otwartość na idee obecne w pedagogice i w wielu innych naukach o człowieku, społecznych czy filozoficznych, możliwa jest dzięki refleksyjnemu namysłowi krytycznemu wokół kategorii obecnych bądź zapomnianych w powszechnym dyskursie pedagogicznym. W prezentowanym tomie, zatytułowanym *Dyskursy wyzerowane w przestrzeni społecznej, egzystencjalnej i pedagogicznej*, proponujemy ciąg dalszy namysłu nad niezwykle płodną kategorią „zero”, źródłowo opisaną i rozpoznaną przez prof. Zbigniewa Kwiecińskiego w wypowiedzi *Pedagogiczne zero. Zastosowania problemowe, epistemiczne i magiczne*¹⁰. Zgromadzone teksty początkujących adeptów nauki (studentów studiów doktoranckich AIK w Krakowie) organizują się właśnie wokół „pedagogicznego zera” rozumianego przede wszystkim jako: „pustka, brak, początek, kres, granica, przełom” i odsłaniają nowe i szerokie możliwości badań i studiów nad kształceniem, wychowaniem i oświatą.

Odległy już czasowo VI Ogólnopolski Zjazd Pedagogicznego Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego w Lublinie ujawnił stanowisko jego uczestników w sprawie stanu i perspektywy rozwoju edukacji w Polsce¹¹. Choć od tego czasu minęła już dekada, tezy z tekstu pozjazdowego pozostają wciąż aktualne, nierozwiązane, niedopowiedziane, przemilczane, niedopełnione. Przedłożone do druku w niniejszym tomie teksty dowodzą bowiem, że nadal mamy do czynienia ze stanem *wyzerowania*, czy zagrożenia w obszarze kompetencji intelektualnych i obywatelskich przez treści i formy szkolnego kształcenia, borykamy się z konsekwencjami reform edukacji z 1999 jako przeciwstawnych jej pierwotnym założeniom, a już jesteśmy u progu nowej reformy szkolnictwa. Nadal widoczne są procesy odtwarzania nierówności społecznych przez szkołę i nasilanie oświatowych mechanizmów selekcyjnych wytwarzających mit powszechności wykształcenia Polaków. Dojmujące jest też załamywanie się etycznej odpowiedzialności wychowawczej jako wyniku biurokratyzacji zarządzania oraz zanik publicznej debaty nad edukacją¹².

¹⁰ Tekst zamieszczony [w:] M. Jaworska-Witkowska, Z. Kwieciński, *Nurty pedagogii. Naukowe, dyskretne, odlotowe*, Kraków 2011.

¹¹ Zob. *Stanowisko uczestników VI Ogólnopolskiego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego w sprawie stanu i perspektyw rozwoju edukacji w Polsce*, [w:] *Edukacja – Moralność – Sfera publiczna*, J. Rutkowiak, D. Kubinowski, M. Nowak (red.), Lublin 2007, s. 19–27.

¹² *Ibidem*.

Redaktorki tomu mają poczucie, że język zgromadzonych w nim wypowiedzi ma charakter demaskatorsko-postulatywny powyższych tez, przesycony jest troską o poprawianie jakości edukacji. Niezależnie od sprawności językowej Autorów i reprezentacji ich wiedzy w określonych dyscyplinach i subdyscyplinach nauki, jawi się merytoryczna wyrazistość referowania spraw, „bez sloganowego kamuflażu i nadspecjalistycznego słownictwa, co czyni treści klarownymi i dostępnymi dla każdego, kto działał w obszarze edukacji i kultury – od nauczyciela po pracownika akademickiego i oświatowego decydenta”. Można zasadnie sądzić na podstawie zgromadzonych tekstów, iż wzmiankowany dokument pozjazdowy, a dotyczący spraw o wadze podstawowej dla edukacji jako dzieła społecznego, faktycznie realizowany jest – mimo upływu lat – w sposób znikomy. Rzadko bowiem przeczytamy w tym tomie wypowiedź, w której wyzerowanie problemu jawi się jako „początek”, czy „przełom”, zdecydowanie natomiast częściej jako „pustka, brak, kres, granica”, czy „kategoria brutalnie prowokująca”¹³.

Autorzy zebranych w prezentowanej książce tekstów próbują dyskutować nad możliwymi i realnymi strategiami interwencyjnymi, podejmowanymi w zakresie polityki społecznej i oświatowej, na płaszczyźnie działań instytucjonalnych i środowiskowych, motywowanych rozumiejącym wglądem w źródła i skutki wyzerowania.

Teksty zgłoszone do niniejszej publikacji nie są ustrukturyzowane precyzyjnie, jednakże można je usystematyzować merytorycznie i wówczas wyodrębnić wśród nich wypowiedzi w jakich podejmuje się zagadnienia dotyczące:

„Wyzerowania” problemów tożsamościowych i międzykulturowych (część I)

„Wyzerowania” w przestrzeni medialnej (część II)

„Wyzerowania” w dyskursie pedagogiki specjalnej (część III)

„Wyzerowania” jako problemu interdyscyplinarnego (część IV).

Autorzy zainteresowani są głównie rolą pedagogiki i jej subdyscyplin w przezwyciężaniu sytuacji wyzerowania bądź jej inicjowania we współczesnej kulturze, jak również wkładem poszczególnych subdyscyplin pedagogiki w generowanie praktycznych rozwiązań. Treść książki lokuje się w obszarze jej hasła tytułowego i obejmuje między innymi takie obszary zagadnień, jak: tożsamościowe kryzysy migracyjne, społeczne konsekwencje emigracji zarobkowych, kształtowania kompetencji międzykulturowych nauczycieli w procesie

¹³ Z. Kwieciński, *Pedagogiczne zero. Zastosowania problemowe, epistemiczne i magiczne*, [w:] M. Jaworska-Witkowska, Z. Kwieciński, *Nurty pedagogii...*, op. cit., s. 127 i n.

nauczania i uczenia się, czy ukrytego programu edukacji muzealnej. Ulokowaliśmy te zagadnienia w perspektywie międzykulturowej i tożsamościowej. W kolejnej części skupiliśmy teksty dotyczące wyzerowania w przestrzeni medialnej. Tu Autorzy podejmują m.in. zagadnienia wielowymiarowego wizerunku kobiet obecnego w mediach najnowszych, ilustracji rzeczywistości w wideoklipach, czy percepcji niepełnosprawności w dyskursie medialnym. Autorzy nie pozostają też obojętni na kwestie społecznej ekskluzji w obszarze pedagogiki specjalnej, dostrzegając konieczność badań nad możliwościami wolontariatu hospicyjnego, wysokofunkcjonującymi osobami z autyzmem, czy zaburzeniami sprzężonymi.

Przegląd poruszanej w książce tematyki ukazuje przede wszystkim złożoność, różnorodność i wieloaspektowość możliwej refleksji humanistów nad kategorią *pedagogicznego zera*. Charakteryzuje ją fundamentalna dla pedagogiki kwestia, jaką jest i było zaangażowanie badacza w problemy, które poddaje analizom i pragnie je wartościowo przekształcić. Wiedza naukowa z tego zakresu współwystępuje więc i jednoczy się z wrażliwością moralną jej Autorów oraz kompetencjami do działalności wspierającej jednostki i społeczności. Wszak, jak zauważa Zbigniew Kwieciński, „Celem i przedmiotem badań pedagogiki jest upełnomocnienie świata ludzi w pełnym cyklu życia, z perspektywy tego, jaki świat być może, jakie życie jest pożądane, oczekiwane i bardziej wartościowe”¹⁴.

Transdyscyplinarne poszukiwanie dyskursów *wyzerowanych* w przestrzeni społecznej, egzystencjalnej, filozoficznej i pedagogicznej zmierza do włączenia w społeczny obieg krytycznego uprawiania pedagogiki, wiedzy o nowym modelu społecznych relacji charakteryzujących się zdecydowanym wzrostem znaczenia kapitału intelektualnego prowadzącego do konstruowania swojej biografii w sposób twórczy, refleksyjny, interpretacyjny, wiedzy o „...wizjach świata, którego nie ma, ale być powinien”¹⁵.

* * *

Publikacja ta jest drugim z kolei tomem zawierającym teksty doktorantów Akademii Ignatianum w Krakowie. Obydwa otwierają nową serię wydawniczą

¹⁴ Z. Kwieciński, *Między patosem a dekadencją*, [w:] *Pedagogika u progu trzeciego tysiąclecia*, A. Nalaskowski, K. Rubacha (red.), Toruń 2001, s. 28.

¹⁵ T. Szkudlarek, *Wstęp*, [w:] *Dyskursywna konstrukcja podmiotu. Przyczynek do rekonstrukcji pedagogiki kultury*, M. Cackowska, L. Kopciewicz, M. Patalon, P. Stańczyk, K. Starego, T. Szkudlarek, Gdańsk 2012.

Akademii Ignatianum „Wsparcie i troska. Studia z pedagogiki społecznej”, uruchomioną dla popularyzacji inicjatyw naukowych podejmowanych przez pracowników Katedry Pedagogiki Społecznej na Wydziale Pedagogicznym Akademii Ignatianum (z inicjatywy kierownika katedry i równocześnie redaktora naukowego serii). Dziękujemy władzom Wydziału Pedagogicznego za sfinansowanie publikacji oraz dyrektorom Wydawnictwa Akademii Ignatianum i Wydawnictwa Edukacyjnego „Akapit” (pracujących nad projektem w kooperacji). W tym miejscu składamy też gorące podziękowania recenzentom: prof. dr hab. Ewie Przybylskiej oraz prof. nadzw. dr hab. Piotrowi Petrykowskiemu za dane autorom i redaktorom merytoryczne podpowiedzi poprawiające jakość tekstów złożonych do druku. Wszystkim, którzy przyczynili się do sfinalizowania niniejszej książki, jesteśmy wdzięczni za sygnalizowaną w tytule serii troskę o rozwój naukowy doktorantów oraz instytucjonalne wsparcie inicjatorów tego edytorskiego wydarzenia.

The role of a scholar in a holistic view of the world and of man. Inspiration of Professor Krystyna Duraj-Nowakowa for systematic understanding of contemporary educational problems

Summary

The article concerns the general characterization of the scientific-research achievements of Professor Krystyna Duraj-Nowakowa. Transgression, transdisciplinary, transdisciplinary pedagogy with the philosophy and methodology of science, philological sciences with sociology, psychology, linguistics and literary science, and transdisciplinary areas have been identified. In particular, there were underlined long-term, directed and independent studies, analyzes and reflections on the philosophical pedigree of the ontological, epistemological and methodological basis of pedagogical research of the Professor. Her contribution to systemic understanding of contemporary educational problems and perspectives on the use of systemology in pedagogy was emphasized.

Key words: scientist, systematics, applied systematics, social environment, culture